www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Copyright © 2021, Miloš Latinović
Copyright © 2021 za ovo izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-03793-7

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Miloš Latinović

DUGODNEVICA

VULKAN
IZDAVAŠTVO
Beograd, 2021.

Svaki put, pa čak i ovaj Entepfulški drum, vodi na kraj sveta.

Ali Entepfulški drum, ako se njime ide od početka do kraja, vraća se u Entepful, tako da Entepful, u kome smo već bili, jeste upravo onaj kraj sveta koji smo se i zaputili da pronađemo.

1.

Kao da tonem u mrak, izgovara kroz mutni muzički interval senzualni ženski glas. Lenjo, nezainteresovano, bolno, bez dosluha s odsviranim rifom. Takav je način interpretacije i muzika novog vremena.

Sergejeve *plitke starosti*.

Mlade i zgodne devojke su nekada, kada je bio mlad, gordo šetale štraftom, plesale na igrankama, jele kolače na terasi lokalnog hotela, vozile vespu. Danas zgodne devojke pevaju, a taj neobični stil izvođenja pesme deluje vremešnoj gospodi – zaostaloj u vremenu bendova *Led Zeppelin* ili *Dire Straits* – kao da stihove izgovara neko ko apsolutno ne voli da interpretira takvu muziku. Kao da je nesrećna Senidah (saznao je Sergej posredstvom interneta da se tako zove slovenačka hip-hop i trep pevačica, koja bespomoćna *tone u mrak,* a *java joj se čini teškom*) primorana na taj čin.

Pesma i senzualni ženski glas instalirani na Haninom telefonu predstavljaju zamenu za stari dobri budilnik.

Sergej je, takođe, čuo, kroz tananu opnu sna, neobični alarm na telefonu svoje žene. Podigao je izborani kapak desnog oka i ugledao kroz prozor kako iskidani mrki ostaci noći, poput stare hartije, gore u tek rođenoj svetlosti jutra.

Ohrabrujući plamen velegradskog prolećnog svitanja.

Hana je već ustala iz kreveta. Učinila je to oprezno, pažljivo, ne želeći da Sergeja probudi nespretnim pokretom. Oduvek je ustajala pre njega i tiho se, nalik veštoj mački, izvlačila iz prostrane postelje pune parčića snova i mirisa noćnih krema i znoja.

Digitalni sat ispisuje pet sati i pedeset sedam minuta.

Sergej zatvara otečeni kapak, okreće se na drugu stranu kreveta, prema zidu, pokušavajući da nastavi da spava. U takvim situacijama iznenadnog ranog buđenja, nastojao je da brzo dostigne konje vrane odbegle s kočijama punim paketa bezbrižnih snova. Neistraženih prostora, bleskova i odsjaja, što hitro minu niz oniričke mreže, al' takvim senzacijama ispisani kodovi ostanu u nama da trepere *beskrajnim mirom plavih mora, iz kojih crvenê zrna korala, kao, iz zavičaja trešnje*.

Umirujući, topli plićaci snova.

Ali ne uspeva Sergej u ovom jutru da stigne do divnih crnih konja. Čuje Hanine korake, škljocanje ključa u bravi, škripu šarki na ulaznim vratima, čuje nespretno pomeranje trpezarijskih stolica u stanu pored njihovog, brundanje automobilskog motora na parkiralištu ispod

prozora spavaće sobe, kompleksni čin uzletanja veš-mašine u kupatilu kod gospođe Palavestra, hrapavi lavež keruše Ruže, koja godinama živi na uskoj terasi stana na trećem spratu njihove zgrade. Kroz stidljivo odškrinut prozor dopire miris svežeg hleba i tek pristiglog cementa s obližnjeg gradilišta.

Negde je dan već uveliko počeo, mada je nedavno svanulo obećavajuće subotnje jutro.

2.

Hana je žurno hitala prema stajalištu gradskog prevoza, gde je vozač upravo zaustavljao crveni trolejbus broj 22. Ušla je u poluprazno vozilo. Unutrašnjost trolejbusa koji je stizao iz pravca Kruševačke ulice još je mirisala na dezinfekciono sredstvo, čija je upotreba bila nužna tokom epidemije lekarima nepoznatog, a smrtonosnog, koronavirusa.

Iznenadna pošast odnela je do tog dana više od deset hiljada života i paralisala ustaljene procese društvenog života u svetu, a krenula je, poput *crne smrti* u četrnaestom veku, iz Kine. Potom preko poluostrva Krim i gradova na obali Egipta, brojnim putevima trgovine, stigla je do luka Konstantinopolja, Sicilije i Ligurije, a odatle se kopnenim pravcima raširila dalje po Evropi. Bakterija *Yersinia pestis*, koja inače živi u buvama, usmrtila je trećinu tadašnje evropske populacije.

Sunčanog junskog jutra osvanulog u godini iznenađenja* epidemija koronavirusa činila se Hani kao davna prošlost, mada je donedavno nalikovala nekada strašnim pošastima poput *crne smrti*, odnosno *španske groznice*, koja je plamtela u Evropi početkom dvadesetog veka. Ipak, i dalje opterećena talogom starog straha, pamtila je: tipičnu srpsku neozbiljnost na početku pandemije, koketeriju zvaničnika s medijima, bespotrebnu javnu duhovitost, lekarsko šarlatanstvo, jeftino politikanstvo, da bi potom usledila očita nervoza i blaga panika nadležnih, nepotrebne laži, izvitoperavanje istine, prebacivanje vreća krivice u tuđe dvorište, a kasnije pokajnički apeli, molbe za distanciranjem i izolacijom, i konačno velika strepnja zbog povećanja broja zaraženih i umrlih. Odlukom republičke vlade uvedeno je vanredno stanje, zabranjen izlazak iz kuća penzionerima, određen je noćni policijski čas, ali broj zaraženih i preminulih osoba stalno je rastao. Neizvesnost je poput samolepljive etikete obeležila ljudska srca.

Pamtila je Hana minulo doba nevolje natopljeno svakodnevnom strepnjom za zdravlje dece i roditelja, prijatelja i kolega, i pitala se svake večeri pred spavanje – gde je tome kraj.

Italijani su tokom epidemije na prozorima kuća i terasama stanova kačili natpise na kojima je bila poruka: *Tuto andra bene*.

* U numerologiji je 20 broj iznenađenja, brzih i neočekivanih događaja, iznenadnih obrta.

Sve će biti dobro.

Biće dobro.

„*Let it be, wisper words of wisdom, let it be*“, odgovarao je Sergej, recitujući refren pesme *Bitlsa*, kada ga je uznemirena i uplašena Hana pitala šta će se dogoditi ako neko njima blizak bude zaražen, ako preko noći zbog visoke temperature i bolova u grudima mora da ode u bolnicu, bude na respiratoru, ako se neko preseli u večnost…

„Bože dragi, kada će ova nevolja proći?“, rekla bi Hana, ponavljajući pitanje poput automata. Uvek isto, uvek dramatično.

„Biće dobro, Hani. Još malo, dušo, i minuće ovo mrsko vreme, kô uvek što prođu surovi ratovi, tuge, strepnje, nezaustavljive pošasti, neprijatni dani dosadnih kiša, nenajavljene poplave. Bićemo strpljivi, *laki i nežni*, oštrićemo britvu volje za životom, jer, draga, volja oslobađa, kazuju proroci“, odgovarao je Sergej, tiho, brižno i naizgled nezainteresovano, zadubljen u rasklopljenu knjigu, izabranu za to popodne, a u stvari je bežao, pokušavao da se sakrije od ljudi, pronađe spas od nemoći i neznanja, u tihim magičnim špiljama mašte, poput Bokačovih junaka iz novela sabranih u *Dekameronu*.

Sergej je odluku o zabrani kretanja prihvatao mirno, odgovorno, poštujući, poput vojnika, izrečenu naredbu: danju je sedeo ispred kompjutera i pisao roman o hercegnovskim danima Sime Matavulja. Predveče je čitao, kuvao čaj s limunom, jeo jabuke, dopisivao se s prijateljima na *Vajberu*, gledao televizijski program – filmove,

dokumentarne emisije, slušao radio-program, spavao. Spavao. Povremeno je, umoran od dugotrajne izolacije, izlazio na terasu da osmotri oblake, najednom ozelenele krošnje i kišom orošenu travu, nebo bez zvezda. Zagledan u tamu, ponavljao je u sebi reči Borislava Pekića.

„Majka priroda, govorio je Kastor, stvorila nas je da je usavršavamo. Umesto toga, ubijamo je. Platićemo", pisao je Borislav Pekić u svom romanu *Besnilo*. Oduvek je Sergej mislio da Pekićeva knjiga o epidemiji u megalopolisu predstavlja proročansko pismo. Očito je bilo nužno da neko ispali srebrni metak, pa da nevolja, nagoveštena Pekićevom anticipacijom i imaginacijom, započne svoj raskošni *Totentanz*.*

Hana nije želela da se ponovo podseća surovog ispisa groznih dana, ali iritantni miris dezinfekcionog sredstva uvukao joj se u nos i odmah je vratio u doba beznađa. Jak nadražaj u nosnicama otvorio je zapečaćene fioke pamćenja i primorao Hanu da zavuče ruku u crnu torbu kako bi pronašla rukavice, koje je od tada stalno nosila u javnom prevozu.

Hirurške rukavice boje jorgovana.

* Nem. *Mrtvački ples* (isto – fr. *Dance Macabre*, it. *Danza Macabra*, šp. *Danza de la Muerte*) alegorijski prikazuje apsolutnu snagu smrti, kojoj niko ne može pobeći i koja na kraju pravično ujedinjuje sve društvene slojeve, bez obzira na njihov društveni položaj i bogatstvo.

3.

Predstava pozorišta senki virtuozno je realizovana na beloj sceni sobnog plafona posredstvom lepršave končane zavese i sunčane svetlosti prelomljene kroz prozorsko staklo.

Gotički hramovi i crni jedrenjaci pretvarali su se u zle zmajeve i hrome grbavce, u akrobate i vitke dame, a na zadnje noge propeti pastuvi i umorne kamile postajale su slomljene sablje i koplja bačena u trnje. Ležeći u krevetu, posmatrao je Sergej magičnu inscenaciju svetla i tame, uživajući u trijumfu neuhvatljive igre.

Čudovišni ples.

Nekoliko minuta gledao je Sergej neočekivanu jutarnju predstavu magičnog teatra, a onda ga je nenajavljeni koncert raštimovanog orkestra automobilskih sirena iz uske jednosmerne ulice naterao da nevoljno ustane iz tople postelje.

Izašao je na prostranu terasu. Pred njim se otvarao dan letnjeg solisticija* ili letnje dugodnevice.

Nije imao razloga da razdvaja ili razlikuje dane. Neprekidni mutni tok vremena proticao je i nestajao, poput vode, u nedohvatnom bezdanu prošlosti. Sergeju je svaki dan bio isti, predvidljiv, zauvek nepromenljiv. Ništa novo se nije događalo. Ništa drugačije. Ledena ravnodušnost okivala mu je srce i misli. Činilo mu se ponekad da besciljno luta, poput čoveka izgubljenog u pustinji, bez vode, bez snage, bez nade. Čoveka pomirenog sa sudbinom, što korača prema horizontu, prema suncu koje iščezava iza dina na zapadu, gde je možda spas.

Zašto bi ovaj subotnji dan bio drugačiji od tog paklenog niza koji mu je od sudbine određen?

Ipak je Sergej prethodne večeri na plavom papiru podsetnika za nabavke napisao: *Sutra počinje leto*.

Ovog jutra nije znao da objasni sebi zašto je to učinio. Šta je hteo da zapamti, na šta sebe da podseti? Gledao je u lep ali teško čitljiv rukopis, pokušavajući da odgonetne tajnu, ali neke *stvari se ne mogu saznati samo očima*.

Dugodnevica. Letnji solsticij. Tada je dan najduži u godini, a noć najkraća.

I počinje leto,

a to je ona *ugodna lenjost Saturna* – nalik zemaljskom raju.

* Lat. *Sol* – sunce, *sistere* – stati.

„Gde beše zemaljski raj i kako se tamo stiže?“, zapitao se Sergej čvrsto držeći metalnu ogradu terase.

Vratio se u kuhinju, popio nekoliko propolis kapi i pojeo malo meda posutog cimetom.

Bilo je sedam sati i četrdeset dva minuta kada je ušao u kupatilo.

„Vavilonci su smarali da je raj bio u dolini Eufrata, Grci – da se nalazi na Kritu. Jevreji, pre izgnanstva, smatrali su da je Edenski vrt u Hebronu u južnoj Judeji. A Srbi, gde bi Srbi smestili raj i šta oni misle o tom prekrasnom mestu? Ili im je pakao bliži? Da li Srbi uopšte razmišljaju o nečemu drugom, osim o sopstvenoj koristi?“, upitao je Sergej sivu pantljiku senke koja se bezvoljno vukla za njim, oslanjajući se o zid, stari cipelarnik i ispucali dovratak kupatila.

„Pakao niko ne traži, u njemu živimo“, saopštio je trijumfalno, sedajući na ve-ce šolju.

Sergejev jutarnji *Bedroom ritual* postao je nužnost koja prethodi njegovom izlasku iz kuće. Niz postupaka, poput onih strogih pravila službe u vojsci, koja su s vremenom postala ne samo ordinarni redosled radnji, nego i psihološki važna praksa. Propuštanje nekog od tih obreda stvorio bi kod Sergeja blagi osećaj panike i njegov dan bio bi pretvoren u dugu neprijatnost.

Sedeći na hladnom belom prestolu čitao je najnovije vesti na ekranu telefona. Njihov sadržaj oslikavao je tragiku i paradokse ovog doba, jer kako odgonetnuti tajnu, i da li je uopšte važno, gde se koronavirus pojavio pre, u Italiji ili u Kini, šta znači, šta implicira, to što papa Franja

ove godine neće putovati u inostranstvo, koji je tim dobio milanski derbi, te da li će biti narušena regularnost ako hirurškom maskom prekrijemo lice i odemo na glasanje…

Ali, zna Sergej, da paradoks poput helijuma u balonu ispunjava svakodnevni život – jer u istom danu tokom kojeg boljka za koju nema leka odnosi hiljade života, saopštavaju nam da postoji savršeno mesto za koloniju na Mesecu. *Sve više ćemo moći i sve manje znati.* Bezosećajno zagledani u sebe, ne trpimo neprijatnosti. Nedostižno je inspirativno lekovitoj stvaralačkoj sili, a ono svakodnevno zamara.

„Moć je data samo onima koji se usude da se sagnu i podignu je. Samo jedna stvar je bitna, samo jedna – biti u stanju da se usudiš", izgovara Sergej podsećajući se mudrosti Dostojevskog, princa tmurnog velegradskog podzemlja.

Takođe, dilema da li glasati za određenu političku opciju u Srbiji ponovo ga je podsetila na tezu ruskog spiritualiste o nespokoju *srca u kojem se bore Bog i Sotona, a zalog je ljudski život.*

Poražavajuća istina našeg trajanja pod okriljem drugih razvlači se od sigurnih skela roditeljske brige, preko tereta školskih obaveza, opijajuće magije ljubavnih igara, obmana vilenjaka mašte i rođačkog spiska želja, pa sve do grubih poslovnih kanona i partijskih sindžira za koje ne znate da li više stežu ili podstiču. I nikada se tutorstva nećemo osloboditi. Nikada se nećemo osamostaliti. A čovek ne može sâm da preoblikuje svet. Kazna za neuspele pokušaje je neprestana zavisnost od drugih. Od ljudi…

Utrnulih udova od dugog sedenja Sergej je ušao u tuš-kabinu. Podigao je ručicu slavine i potom se dugo tuširao toplom vodom, hladnom, pa ponovo toplom.

Brijanje, lagano, uvek istim sigurnim pokretima. Poput čika Voje, starog berbera, čiju je eleganciju i umetnost zanata zažarenih očiju i otvorenih usta posmatrao dok je čekao svoj red u berbernici Zanatske zadruge u malom gradu na severu Banata.

Zatim pranje zuba.

Još jedan susret s licem u ogledalu. Umorne oči i duboke bore na čelu.

„Stranče. Ovde je želja najveće dobro. Razvedri se…", promrmlja Sergej, citirajući rečenicu koja beše ispisana iznad ulaza u Epikurovu baštu.

Sivi peškir obavio je oko struka.

Namestio je krevet. Obukao je pantalone i lanenu belu košulju.

Izašao je na terasu. Latice muškatli plesale su u ritmu jutarnjeg vetra.

Prelistao je novine. Hana je kupila hleb i dnevnu štampu pre odlaska. Uporedio je naslove sa onima koje je već pročitao na telefonskim aplikacijama. Listajući novine, zadržao se na naslovu *Volim te, ni ja tebe**, ispod kojeg je autor teksta zaključio da *stanovnici Srbije zaobilaze Jadran u širokom luku…* Navodi nepoznatog žurnaliste da zbog politike *ljudi iz bivših jugoslovenskih republika, sada zasebnih*

* Naslov šlagera Serža Ginzbura.

država, drže propisanom odstojanje od nekadašnjih letovališta – rastužili su Sergeja. Podsetio se vremena kada je sa društvom iz malog mesta u Banatu, krajem juna, polazio *zlatnim kolosekom, vlakom prema jugu*. Ston, Zaostrog, Makarska, Rab, Mljet, Crikvenica, Preluk i Opatija, Rovinj, Umag nekada su bile destinacije crvenim flomasterom obeležene na mapama letnjih bekstava…

U tom kraju više nećeš sresti tugu
Sići ćemo, sunce, vlakom prema jugu…

Ali nešto se dogodilo, tako danas govore mnogi, kao da traže opravdanje, pokušavajući da izbegnu odgovor, ili su zaista iskreno iznenađeni epilogom koji su posle smrti predsednika republike Josipa Broza Tita svi očekivali. Drugi svetski rat nikada nije završen u Jugoslaviji i mnogo nerazrešenih slučajeva i otvorenih pitanja, poput sitnog smeća i starih hartija, gurnuto je pod prostrani tepih bratstva i jedinstva. U tami i tišini, pod lažnom i tankom asurom dobrote, čamili su i trulili odgovori o počiniocima i nalogodavcima ratnih zločina. Bledela imena kolaboracionista, izdajnika, hulja, projektanata patnje. Rešenjima i nalozima, koji nisu izvršavani, kamuflirana je osveta. Potom su gurnuti u orahove ormare ispunjene demagoškim spisima. Vatra je tinjala među kamenjem, mržnja blistala kao rastopljeno železo u tom ognju. Požar se eksplozijom šišarke proširio i presudio bratskoj federaciji, koju su svi rođaci iskoristili za konačni plan samostalnosti. Nestanak nekada uzor-države nije potresao Sergeja. Očekivao je takav epilog, istina, s manje tuđeg baruta i prolivene bratske

krvi. Umeo još kao mladić da osluškuje damar kafane, glas trga, šapat ulice, bruj telegrafskih žica. A one su saopštavale *da ćemo morati platiti dugove*. Jer šta zamenjuje despotizam, silom nametnuti autoritet, nego anarhija. Oslobađanje – kroz građanske akcije i međunarodna intervencije – od državnog aparata prinude, poslužilo je samo kao prelazni period, da bi na temeljima razorenog starog grada nastale druge, jednonacionalne tvorevine. Prilikom čestih putovanja po Jugoslaviji Sergej se nedvosmisleno uverio u snagu nadolazećeg šovinizma njegove generacije. Bratstvo i jedinstvo – *iskovano u borbi* – herojskog pokoljenja, nestalo je u plimi nacionalizma njihovih potomaka. Seme zla zalivano mržnjom presađivano je u tuđe bašte. Smeće bezočno istovarano preko komšijskog plota. Sukob je bio neminovan. Posle sveopšteg rata između *braće po oružju* Sergej nije bio jugonostalgičan, jer shvatio je želju Slovenaca za *samobitnošću*, Hrvata za ostvarenjem *tisućljetnjeg sna*, a Crnogoraca za povratkom u istoriju, do odluka Berlinskog kongresa.

Mit je ogledalo koje stvara.

Nastavio je da živi u Srbiji, jedinoj zemlji koja je od davnina bila država. Iz Jugoslavije, lude kuće u plamenu, jedino je Srbija iskoračila ogaravljena i u dronjcima, bez imetka i sigurne budućnosti.

Ali nedostajao je Sergeju taj jugoslovenski prostor – slobode i bezbrižnosti – jer to je bilo mesto gde je čovek mogao zaspati na pustoj plaži kraj utihnulog mora, a probuditi se uz njegov šum, s breskvom punom sunca kraj